

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА АРХЕОЛОГІЇ, ЕТНОЛОГІЇ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЇ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан факультету історії та
міжнародних відносин
/Віталій АНДРЕЙКО/
«30» серпня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	034 Культурологія
Освітня програма	Культурологія
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	українська

Ужгород 2023

Робоча програма навчальної дисципліни «Історія України» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 03 Гуманітарні науки, спеціальності 034 Культурологія, освітньої програми «Культурологія».

Розробник: Данилець Ю. В., к.і.н., доцент кафедри археології, етнології та культурології ФІМВ

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри археології, етнології та культурології

протокол № 11 від «9» червня 2023 р.

Завідувач кафедри Надія КЕРЕЦМАН

Схвалено науково-методичною комісією факультету історії та міжнародних відносин

протокол № 8 від «30» червня 2023 р.

Голова науково-методичної комісії Світлана МИШКО

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 120	I	I
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: 6 аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 3	I	I
	Лекції	
	40	12
	Практичні (семінарські)	
	20	6
Вид підсумкового контролю: іспит	Лабораторні	
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота	
	60	102

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета: Основна навчальна і виховна мета дисципліни полягає у створенні умов для свідомої орієнтації молодого людини у сучасному світі, суспільстві, формування у неї відповідної активної соціальної та громадської позицій, підвищенні рівня духовної культури, культури спілкування і діяльності для сприяння їх соціалізації, активному включенню в соціально-політичне та економічне життя суспільства, підготовці до майбутньої професійної діяльності.

Завдання:

– формування історичних знань, розвиток історичного мислення, яке передбачає загальне розуміння історичного процесу в його різноманітності й суперечності, застосування історичних знань і набутих умінь;

– виховання у студентів особистісних рис громадянина України, загальнолюдських духовних ціннісних орієнтацій, сприйняття ідей гуманізму та демократизму, патріотизму та взаєморозуміння між народами на основі усвідомлення досвіду історії.

– підготовка до свідомої активної участі в суспільному житті Української держави, усвідомлення її ролі та місця в Європі і світі формування співвідповідальності за долю України, Європи та світу.

Показати роль і місце даної навчальної дисципліни у формуванні майбутнього фахівця за відповідним напрямком підготовки, її значення у формуванні цілісної системи знань фахівця. Висвітлити знання і вміння студентів по закінченню вивчення дисципліни показати кроки наближення освіти щодо вимог Болонського процесу. Охарактеризувати структуру нормативної дисципліни.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

основні періоди історії України; особливості кожного з історичних періодів, їхні спільні та відмінні риси, а також значення з точки зору українського державо- та націотворення.

вміти:

аналізувати історію України як історію окремого народу та його держави, так і в контексті загальноєвропейської та світової історії; здійснювати періодизацію української історії та компаративний аналіз різних епох; екстраполювати окремі історичні події на сучасний історико-політичний процес; прогнозувати можливі варіанти майбутнього суспільно-політичного розвитку України.

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі й практичні проблеми у галузі професійної діяльності культуролога або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій і методів культурології, а також характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК -1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК - 2 Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК – 3 Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК - 4 Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК - 5 Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК - 6 Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК - 7 Здатність працювати автономно.

ЗК - 8 Здатність працювати в команді.

ЗК - 9 Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК - 12 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя

Фахові компетентності:

ФК - 1 Здатність презентувати результати професійної діяльності в усній та письмовій формі, надавати відповідну аргументацію.

ФК - 2 Здатність визначати ступінь цінності та унікальності об'єктів культури у українському та міжнародному контекстах

ФК - 3 Здатність критично аналізувати культурні явища та процеси з використанням загальнонаукових та спеціальних наукових методів;

ФК - 4 Здатність розуміти та інтерпретувати джерела культури (писемні, речові, візуальні) з урахуванням різних контекстів (історичного, соціального, антропологічного, політичного, релігійного, екологічного тощо).

ФК - 5 Здатність використовувати різноманітні джерела інформації та методологічний апарат культурології для виявлення, аналізу культурних потреб суспільства.

ФК - 6 Здатність аналізувати культурну політику в інституціях різних рівнів

ФК - 7 Здатність обґрунтовувати рішення щодо врегулювання відносин у сфері культури на основі розуміння специфіки соціокультурних процесів.

ФК - 8 Здатність створювати аналітичні звіти, розробляти рекомендації та генерувати проекти (культурно-мистецькі, художні та дозвілєві) щодо об'єктів професійної діяльності, використовуючи актуальну нормативну основу

ФК - 9 Здатність оцінювати матеріальну та духовну цінність об'єкта культурної спадщини різних історичних періодів та географічних ареалів.

ФК - 10 Здатність популяризувати знання про культуру та поширювати інформацію культурологічного змісту використовуючи сучасні інформаційні, комунікативні засоби та візуальні технології.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Знання здобуті під час навчання в школі

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Культурологія», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Мати навички критичного мислення, викладати у зрозумілий спосіб власні думки, здійснювати їх аргументацію.	ПРН - 1
Аналізувати, коментувати, узагальнювати, наукові та аналітичні тексти культурологічного характеру	ПРН - 2
Інтерпретувати культурні джерела (речові, друковані, візуальні, художні) з використанням спеціальної літератури та визначених методик, аргументовано викладати умовиводи щодо їх змісту.	ПРН - 8
Вести публічну дискусію та підтримувати діалог з питань української культури з фахівцями та нефахівцями.	ПРН - 14

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Історія та культура України»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Володіння навичками критичного мислення з основних теоретичних і практичних питань з історії та культури України, викладати у зрозумілий спосіб власні думки, здійснювати їх аргументацію.	ПРН - 1
Вміння аналізувати, коментувати, узагальнювати, наукові та аналітичні тексти з історії та культури України.	ПРН - 2
Вміння інтерпретувати вітчизняні історичні та культурні джерела (речові, друковані, візуальні, художні) з використанням спеціальної літератури та визначених методик, аргументовано викладати умовиводи щодо їх змісту.	ПРН - 8
Вміння проведення публічної дискусії та підтримка діалогу з питань української культури з фахівцями та нефахівцями.	ПРН - 14

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є: іспит, реферати, есе, презентації.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: виступи на семінарських заняттях, виконання практичних завдань тощо. Контроль самостійної роботи здійснюється шляхом перевірки виконаних завдань на практичних заняттях, захисту реферату, презентації.

Форма модульного контролю: письмова контрольна робота. Модульний контроль складається з поточного контролю та модульного контрольного оцінювання.

Форма підсумкового семестрового контролю: усний іспит.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота				Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	50	100
12	12	13	13		

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота				Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	50	100
12	12	13	13		

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	кількість	Максимальна к-ть балів (сумарна)	кількість	Максимальна к-ть балів (сумарна)
Практичні (семінарські заняття)	4	30	6	30
Анотація, доповідь, презентація	1	20	1	20
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

Об'єктами поточного контролю знань студентів є:

- активність та результативність роботи на практичних заняттях;
- виконання завдань для самостійного опрацювання;
- виконання індивідуальної роботи.

Критеріями оцінювання *анотацій наукових статей* є вміння студента стисло визначати ключові позиції, які викладені автором у статті. Оцінювання *доповіді* здійснюється за такими критеріями: самостійність та оригінальність дослідження, виконання поставлених автором завдань, здатність здійснювати узагальнення на основі опрацювання теоретичного матеріалу та відсутність помилок при оформленні цитування й посилань на джерела. Критеріями оцінювання *презентації* є здатність узагальнювати матеріал та вміння презентувати його, використовуючи візуальні джерела.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Виконання модульної контрольної роботи передбачає письмові відповіді на дві питання. За кожну правильну відповідь виставляється 25 балів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6. 1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1. Давня та середньовічна історія України

ТЕМА 1. Вступ. Давня історія України.

Історія як наука. Предмет і завдання курсу Історії України та культури, його місце в системі вузівського навчання. Місце історії України в європейській і світовій історії. Періодизація. Характеристика вітчизняної та зарубіжної історіографії історії України. Характеристика основних джерел, літератури з історії України. Культурогенез на українських землях. Виникнення родового ладу. Матріархат. Виникнення скотарства і землеробства. Трипільська культура. Бронзовий вік. Патріархально-родові відносини, Місце скотарсько-степових племен у формуванні матеріальної і духовної культури на українських землях. Анти. Розселення стародавніх східних слов'ян. Розвиток землеробства, скотарства, ремесла, торгівлі, розпад первіснообщинного ладу у слов'ян. Формування українського етносу.

ТЕМА 2. Середньовічна Україна.

Східнослов'янські племена - предки українців - напередодні утворення держави. Розселення. Формування апарату влади. Державотворчі процеси в Середньому Подніпров'ї. Духовне життя. Утвердження династії Рюриковичів. Сучасні теорії формування держави Україна-Русь. Соціально-економічний і політичний лад. Історичне значення прийняття християнства. Руська правда. Зовнішня політика Київської Русі. Боротьба з кочовиками. Надбання духовної культури. Мова. Освіта і писемність. Література, літописання. Зодчество. Фрески і мозаїка. Художні ремесла. Музика. Перші згадки етнопоніму – Україна. Походження національної символіки. Причини роздробленості Русі. Феодальні усобиці. Князівства Середнього Подніпров'я: Київське, Чернігово-Сіверське і Переяславське. Їх політичний лад і культура. Економічне і політичне зміцнення Галицького, Волинського князівств. Утворення Галицько-Волинської держави. Внутрішня і зовнішня політика Романа Мстиславича і Данила Галицького Руське королівство та його внесок в оборону європейської цивілізації. Мистецтво. Літописання. Історичне значення середньовічних українських державних утворень.

ТЕМА 3. Історичні та культурні реалії в Україні у II пол. XIV – I пол. XVII ст.

Причини ослаблення українських князівств. Литовсько-Руське князівство – феодальна, політична литовсько-українсько-білоруська держава. Становище руської мови і православної релігії. Кревська унія (1385 р.), посилення влади литовських феодалів. Утворення Кримського ханства, посилення турецько-татарської агресії. Захоплення Чернігово-Сіверщини Московською державою. Остаточна ліквідація залишків української державності. Загарбання Польщею Західного Поділля. Боротьба проти литовських і польських феодалів. Люблінська Унія 1569 р. Формування і вихід на історичну арену українського козацтва. Перші провідники козацтва. Заснування Запорізької Січі. Культура українського Ренесансу. Українське передвідродження та його представники: Ю.Дрогобич, Павло Русин, С. Оріховський та ін. Провідні центри ренесансної культури України: діяльність Львівського Ставропігійського братства, заснування шкіл, поширення

книгодрукування, Іван Федоров. Літературно-видавнича діяльність Острозького культурно-освітнього центру, Передумови та наслідки Берестейської унії. Відродження освітнього та духовного життя в Києві, заснування Київського Богоявленського братства та школи, друкарні Києво-Печерської лаври, Києво-Могилянської колегії. Значення реформаторської діяльності митрополита Петра Могили у церковній та освітній сферах. Українське ренесансне мистецтво.

ТЕМА 4. Козацько-Гетьманська доба.

Посилення гніту в 1639-1648 рр. Рушійні сили революції. Перший етап Національної революції (1648-1656 рр.). Початок боротьби, перші перемоги (Жовті Води, Корсунь, Пилявці, облога Львова і Замостя). Зборівський договір. Відродження української держави. Військова кампанія 1649-1656 рр. Зовнішньополітична діяльність козацько-гетьманської держави. Зборівський мир (1649 р.) Білоцерківський мир (1651 р.) Переяславська Рада 1654 р. Політичне становище в Україні після смерті Б.Хмельницького. І.Виговський. Гадяцький трактат. Ю.Хмельницький. Переяславська угода 1659 р. Руїна козацько-гетьманської держави. Боротьба за владу в Україні у 60-70 рр. XVII ст. Договори з Московією, їх суть. Андрусівський мир 1667 р. П.Дорошенко і союз з Туреччиною. І.Самойлович. «Вічний мир» 1686 р. Соціальне становище українського суспільства в XVII-XVIII ст. Політичне становище Правобережної України та західноукраїнських земель у II пол. XVII-XVIII ст. Відновлення після Прутського договору 1711 р. влади шляхетської Польщі на Правобережжі і ліквідація козацького устрою. Визвольне повстання 1702-1704 рр. на Правобережній Україні. С.Палій. Початок гайдамацького руху. Виступи 1734 і 1750 рр. Коліївщина 1768 р. М.Залізняк. І.Гонта. Посилення руху опришків в західноукраїнських землях. О.Довбуш. Культура Козацької доби. Формування української національної культури. Політична культура і політико-правова свідомість. Козацька демократія і право. Внесок у розвиток української культури гетьманів Петра Сагайдачного, Богдана Хмельницького, Івана Мазепи. Розвиток освіти і науки. Становлення вищої школи в Україні. Діяльність Києво-Могилянської академії. Українська наукова еліта. Книгодрукування і книгорозповсюдження. Стиль бароко в архітектурі та малярстві. Сакральне, світське та фортифікаційне будівництво доби бароко. Портрети та портретні ікони. Українська гравюра ХУІІ-ХУІІІ ст. Література. Музика. Театр. Традиційно-побутова культура. Західноукраїнське (єзуїтське) бароко: специфіка розвитку української культури в Речі Посполитій. Становище української освіти і культури. Львівський університет. Розвиток архітектури і мистецтва.

Модуль 2. Нова та новітня історія України

ТЕМА 1. Національно-культурне відродження в Україні наприкінці ХVІІІ-ХІХ ст.

Ідея української державності в суспільно-політичному та культурному житті України к. 18- початок 19 ст. Соціально-політичне, економічне становище українських земель. в Російській та Австрійських імперіях. Участь українців у наполеонівських війнах 1812-1815 рр. Розвиток капіталістичних відносин і криза феодальної системи господарювання. Причини та періодизація другого національно-культурного. Відродження в Україні; особливості розвитку культури України в умовах перебування її у складі

Російської імперії. Діяльність Харківського університету /1805/, розвиток етнографії, мовознавства, видавнича діяльність. Український романтизм, його вплив на процеси національно-культурного відродження в Україні першої половини XIX ст.; Заснування Київського університету /1834/; діяльність Кирило-Мефодіївського товариства, його провідні діячі: М.Костомаров, П.Куліш, Т.Шевченко, М.Гулак та ін. «Закон Божий. Книга буття українського народу». Т.Г.Шевченко основоположник методу критичного реалізму в українській літературі та образотворчому мистецтві, його роль у розвитку української культури. Вихід у світ часопису «Основа». Розвиток культурно-національного руху на Наддніпрянській Україні. «Хлопомани». В.Антонович. Громадівський рух в Україні, їх видавнича діяльність в 60-70-х рр. XIX ст. Творчий внесок у розвиток національної культури В.Антоновича, М.Драгоманова, П.Чубинського, П.Житецького та ін.; Становлення української класичної культури: національного професійного театру та музики, творчість видатних драматургів та акторів: І.Карпенка-Карого, М.Кропивницького, М.Садовського, М.Заньковецької, композиторів С.Гулака-Артемівського, М.Лисенка, М.Вербицького та ін. Становлення Західноукраїнські землі у складі Австрійської імперії. Відродження національно-культурного руху в Галичині в 20-40-х роках XIX ст. - Руська Трійця, альманах - Русалка Дністровая; Вплив революції «Весна народів» на активізацію культурного життя в Західній Україні, утворення Головної Руської Ради та її вимоги національно-культурної автономії, «Галицько-Руська Матиця», з'їзд діячів української культури «Собор руських вчених». Пожвавлення культурних зв'язків між Галичиною та Наддніпрянською Україною: діяльність товариства - Просвіта /1868/, Товариства ім. Т.Г. Шевченка /1873/, розвиток науки, літератури, мистецтва. Вплив європейської культури на літературу, архітектуру та образотворче мистецтво.

ТЕМА 2. Україна на початку XX ст.

Особливості соціально-політичного становища українських земель на початок XX ст. Українське питання напередодні Першої світової війни. Причини, характер і особливості Лютневої буржуазно-демократичної революції в Російській імперії та її вплив на Україні. Утворення Центральної Ради, її внутрішня та зовнішня політика. Боротьба з Тимчасовим буржуазним урядом. Проголошення УНР. Боротьба з більшовиками Москви. Чотири Універсали Центральної Ради. Діяльність М.С.Грушевського та В.К.Винниченка. Причини невдач Центральної Ради. Державний переворот і становлення гетьманського режиму в Україні. Внутрішня і зовнішня політика П.Скоропадського. Причини краху Гетьманату. Утворення Директорії. Внутрішня і зовнішня політика УНР на чолі з В.Винниченком та С.Петлюрою. Боротьба проти більшовицького режиму в Україні. Утворення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР). Внутрішня і зовнішня політика урядів К.Левицького та С. Голубовича. Взаємовідносини між політичними лідерами УНР та ЗУНР. Акт Злуки 22 січня 1919 року. Причини краху союзу між УНР та ЗУНР. Директорія та її діяльність по збереженню української державності. Варшавський мирний договір (04.1919 р.). Україна в зовнішній політиці європейських країн після 1 Світової війни. Паризький мирний договір 1918-1919 рр. «Чотирнадцять пунктів Вільсона». Ризький мир (03.1921 р.). Український модернізм. Становлення українського модерну та його особливості. Літературний модерн. «Молода муза», «Українська хата». Від М.Вороного до О.Олеся. Модерний український театр. Кіно. Модерн в українському малярстві та архітектурі.

Українська академія мистецтв. Творчість, Г.Нарбута, М.Бойчука, Ю.Жука, Ф. і В.Кричевських. Пошуки національного стилю в малярстві та архітектурі. Мистецькі погляди М. Бойчука та його школа. Освіта та наука в роки національної революції 1917 – 1921- х.

ТЕМА 3. Україна в добу радянського тоталітаризму.

Українські землі в міжвоєнний період (1919-1939 рр.). Становлення більшовицької влади на українських землях. Проголошення УСРР. Державне і господарське будівництво України в умовах громадянської війни. Прийняття Конституції УСРР (березень 1919 р.). Політика «військового комунізму» в Україні. Голод 1921-1922 рр. «Нова економічна політика» більшовиків в Україні. Проблеми національно-державного будівництва. Утворення СРСР і доля України в багатонаціональній радянській інтеграції. Україна у більшовицьких планах побудови «соціалістичного суспільства». Сталінський план індустріалізації, колективізації, культурної революції. Командно-адміністративний метод господарювання. Масові репресії 30-х років. Колективізація та адміністративно-командні методи колективізації сільського господарства в Україні. Розкуркулення. Депортація селян України. Голод 1932-1933 рр. Трагічні наслідки голодомору на Україні. Суспільно-політичні та історичні передумови формування культури України 20-30-рр. ХХ ст., успіхи та прорахунки українізації. Сталінський «соцреалізм» і наступ на українську культуру. Русифікація значної частини України, падіння престижу української мови та культури. Особливості розвитку культури України кінця 30-х р.: започаткування дослідження фундаментальних наук (фізики, математики); відсутність свободи творчості в літературі та мистецтві. Соцреалізм в українському мистецтві. Репресії проти української інтелігенції. Представники – «розстріляного відродження» та їх роль у формуванні національної свідомості українців. Соціально-економічне та національно-політичне становище Західної України під владою Польщі, Румунії та Чехословаччини в 20-30 рр. Діяльність національно-патріотичних організацій Західної України. «Інтегральний націоналізм» Д.Донцова. Створення УВО під керівництвом Є.Коновальця. Діяльність ОУН. Відкриття у Празі Українського Вільного Університету. Молодіжні організації «Сокіл», «Плуг», «Пласт». Діяльність греко-католицької церкви на чолі з митрополитом А.Шептицьким. Україна в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.) Пакт від 23 серпня 1939 р. між СРСР і Німеччиною. Розчленування Західної України між Німеччиною, СРСР і Угорщиною. Соціально-економічні перетворення на західноукраїнських землях. Напад Німеччини на Польщу – початок II-ї світової війни. Анексія Радянським Союзом Західної України. Напад Німеччини на СРСР. Причини та характер війни. Окупація України. Нацистський терор проти мирного населення. Боротьба українського народу проти нацистських і радянських окупантів. Формування загонів УПА. Боротьба на два фронти. Стратегія і тактика ОУН. Платформа Української головної визвольної Ради (УГВР). Корінний перелом у ході війни. Визволення української землі від нацистських загарбників. Внесок українського народу у боротьбу проти нацизму і завершення Другої світової війни. Україна в 40-80- х роках ХХ ст. Суспільно-політичні зміни в УРСР після воєнного періоду. Особливості відбудови народного господарства УРСР. Причини голоду 1946-1947 рр. Труднощі і здобутки відбудови промисловості України. Трудовий героїзм українського народу. Складність суспільно-політичних процесів на західноукраїнських землях. Операція «Вісла»,

Львівський церковний собор 1946 р. Наступ реакції на ідеологічному фронті. «Жданівщина». Початок лібералізації суспільного життя в Україні в середині 50-60-х рр. XX ст. Культурне життя в повоєнний період. Хрущовська «відлига» (1953-1964). Пробудження національно-духовного життя в Україні. Шістдесятники: поети В. Симоненко, Л. Костенко, І. Драч, М. Вінграновський, В. Стус, художники А. Горська, О. Заливаха, журналіст В. Чорновіл, історик В. Мороз, мистецтвознавець Б. Горинь, психолог М. Горинь та ін. Духовний опір тоталітаризму та пригніченню національної культури. Розправа з шістдесятництвом. Новітня русифікація 60-80-х XX ст. Теорія злиття націй та її втілення в СРСР. Освіта, література, театр, кінематограф, ЗМІ за умов русифікації української культури. Згорання демократичних процесів. Розгортання правозахисного руху в Україні. Антиукраїнська діяльність командно-адміністративної системи радянської влади. Фальсифікація історичного минулого України. Загальнополітична, економічна і духовна криза в радянському суспільстві. Курс на перебудову.

ТЕМА 4. Україна у 90-і рр. XX ст. – на поч. XXI ст.

Перші прояви демократизації суспільного життя в Україні у другій половині 80-х рр. XX ст. Труднощі перебудовчих процесів в економічному і політичному житті України. Утворення «Народного руху України за перебудову». Формування нових політичних партій. Відродження національно-церковного життя. Рух за відродження національної символіки України. Зростання контактів з діаспорою. Прийняття «Закону про мови в УРСР». Прийняття Декларації про державний суверенітет України. Криза економічного, національного і політичного життя в СРСР. Державний переворот ГКНС 19-20 серпня 1991 року. Прийняття Акту про державну незалежність України. Всеукраїнський референдум 01.12.1991 року. Обрання Президентом України Л.М.Кравчука. Україна в умовах незалежності. Розбудова держави, суспільно-політична та економічна ситуація у перехідний період. Прийняття Конституції України 28.06.1996 року. Основні права, свободи та обов'язки громадян. Зовнішньополітична доктрина України 1993 р. Відкритість, миролюбність, позаблоковий статус, відмова від ядерної зброї. Будапештський меморандум 1994 р. Україна і ООН. Україна і НАТО. Українсько-російські відносини та їх суперечності, Договір про дружбу та співробітництво між Україною та РФ /1997 р./ та його ратифікація. Процес інтеграції України в європейський політичний, правовий, військовий та економічний простір. ОБСЄ (1992 р.), Рада Європи (1995 р.), Центральноевропейська ініціатива (1996 р.), Рада євроатлантичного партнерства (1997 р.), Європейське енергетичне співтовариство (2006 р.), Світова організація торгівлі (2008 р.) та ін. Початки формування громадянського суспільства в Україні; президентська виборча кампанія 2004 р.; поглиблення політичної кризи та її вирішення у 2004- 2005 рр. успіхи та прорахунки «помаранчевої революції». Президентська кампанія 2010 р. Основні напрямки внутрішньої та зовнішньополітичної діяльності України 2010 – 2013 рр. Українська держава – східний чи західноєвропейський варіант розвитку. Політична криза 2013 р. «Революція гідності». 2014 р. Агресія РФ на українські землі. Підписання угоди про асоціацію між Україною і ЄС. Відродження та перспективи розвитку української культури в умовах державної незалежності. Демократизація та національно-культурне життя у суверенній українській державі. Відновлення та створення нових культурно-освітніх товариств («Просвіти», Наукового товариства ім. Т. Шевченка, Товариства української мови Т. Шевченка та ін.), їх

значення у культурному житті українців. Зростання самосвідомості, духовності народу. Відродження історичної пам'яті, повернення забутих імен діячів культури і мистецтва. Проблеми і перспективи розвитку освіти, науки і мистецтва у 90-х роках 20 ст. Театр і українське кіномистецтво: позитивні та негативні фактори розвитку. Створення нової концепції національної освіти. Реформування шкільництва. «Болонська система» реформування вищої освіти та українські реалії. Становище та перспективи розвитку української науки. Постмодернізм в українській літературі і мистецтві. Європейський вибір української культури.

6.2. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання очна					
	Усього	У тому числі				
		лекції	практичні (семінарські)	лабораторні	Індивідуальна робота	Самостійна робота
Модуль 1. Давня та середньовічна історія України						
ТЕМА 1. Вступ. Давня історія України.	14	4	2			8
ТЕМА 2. Середньовічна Україна.	14	4	2			8
ТЕМА 3. Історичні та культурні реалії в Україні у II пол. XIV – I пол. XVII ст.	14	4	2			8
ТЕМА 4. Козацько-Гетьманська доба.	14	4	2			8
Модульна контрольна робота	2	2				
Разом за модуль	58	18	8			32
Модуль 2. Нова та новітня історія України						
ТЕМА 1. Національно-культурне відродження в Україні наприкінці XVIII-XIX ст.	14	4	2			8
ТЕМА 2. Україна на початку XX ст.	16	6	2			8
ТЕМА 3. Україна в добу радянського тоталітаризму.	18	6	4			8
ТЕМА 4. Україна у 90-і рр. XX ст. – на поч. XXI ст.	12	4	4			4
Модульна контрольна робота	2	2				
Разом за модуль	62	22	12			28
Разом за семестр	120	40	20			60

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання заочна					
	Усього	У тому числі				
		лекції	практичні (семінарські)	лабораторні	Індивідуальна робота	Самостійна робота
Модуль 1. Давня та середньовічна історія України						
ТЕМА 1. Вступ. Давня історія України.	14	2				12
ТЕМА 2. Середньовічна Україна.	16	2	2			12
ТЕМА 3. Історичні та культурні реалії в Україні у II пол. XIV – I пол. XVII ст.	14	2				12
ТЕМА 4. Козацько-Гетьманська доба.	14	2				12
Модульна контрольна робота						
Разом за модуль	58	8	2			48
Модуль 2. Нова та новітня історія України						
ТЕМА 1. Національно-культурне відродження в Україні наприкінці XVIII-XIX ст.	14	2				12
ТЕМА 2. Україна на початку XX ст.	14	2				12
ТЕМА 3. Україна в добу радянського тоталітаризму.	17		2			15
ТЕМА 4. Україна у 90-і рр. XX ст. – на поч. XXI ст.	17		2			15
Модульна контрольна робота						
Разом за модуль	58	4				54
Разом за семестр	120	12	6			102

6.3. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ (СЕМІНАРСЬКИХ) ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	ТЕМА 1. Вступ. Давня історія України.	2	
2	ТЕМА 2. Середньовічна Україна.	2	2
3	ТЕМА 3. Історичні та культурні реалії в Україні у II пол. XIV – I пол. XVII ст.	2	
4	ТЕМА 4. Козацько-Гетьманська доба.	2	

5	ТЕМА 5. Національно-культурне відродження в Україні наприкінці XVIII-XIX ст.	2	
6	ТЕМА 6. Україна на початку XX ст.	2	
7	ТЕМА 7. Україна в добу радянського тоталітаризму.	4	2
8	ТЕМА 8. Україна у 90-і рр. XX ст. – на поч. XXI ст.	4	2
Разом		20	6

6.4. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
	ТЕМА 1. Вступ. Давня історія України.	8	12
	ТЕМА 2. Середньовічна Україна.	8	12
	ТЕМА 3. Історичні та культурні реалії в Україні у II пол. XIV – I пол. XVII ст.	8	12
	ТЕМА 4. Козацько-Гетьманська доба.	8	12
	ТЕМА 5. Національно-культурне відродження в Україні наприкінці XVIII-XIX ст.	8	12
	ТЕМА 6. Україна на початку XX ст.	8	12
	ТЕМА 7. Україна в добу радянського тоталітаризму.	8	15
	ТЕМА 8. Україна у 90-і рр. XX ст. – на поч. XXI ст.	4	15
Разом		60	102

6.5. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

На основі опрацювання рекомендованих статей і монографій оформлення рефератів.

Форма контролю – індивідуальна, усний захист виконаних рефератів, текстуальний аналіз прочитаної літератури.

Тематика рефератів

Визначення історії України, її предмета, концепції і завдань курсу історії України.

Розвиток грецьких рабовласницьких міст-держав у Причорномор'ї.

Процес розвитку східнослов'янських племен, їх розселення, побут та вірування.

Місце і роль київських князів Олега, Ольги, Ігоря, Святослава в розвитку української держави.

Місце Галицько-волинської держави в українській історії за часів Романа Мстиславовича.

Причини і наслідки занепаду Київської держави.

Зовнішня та внутрішня політика Київської Русі.

Причини і особливості феодальної роздробленості Київської Русі.

Діяльність церкви, школи, братств України в литовсько-польську добу.

Суть і рішення Люблінської унії та її роль в приєднанні східних земель України до Польщі.

Становище західноукраїнських земель в часи панування Польщі та місце Люблінської унії в загарбанні українських земель нею.

Закономірність виникнення українського козацтва.

Основні події повстання Криштофа Косинського, історична обумовленість його поразки. Основні етапи повстання Г.Лободи і С.Наливайка. Дайте оцінку його наслідкам.

Основні причини і наслідки прийняття Берестейської релігійної унії 1596 р.

Хід і наслідки козацьких походів під керівництвом Сагайдачного на татар і турок (XVII ст.).

Характеристика Хотинської війни 1621 р., її місце у боротьбі українського народу проти турецько-татарської агресії.

Гетьманування Івана Скоропадського.

Причини, характер та перші наслідки визвольної війни українського народу середини XVII ст. в 1648 р.

Основні події Національно-визвольної війни українського народу середини XVII ст.

Битва під Берестечком 1651 р., її трагічні наслідки для України.

Переяславські угоди 1654 р.,

Зовнішня політика Б.Хмельницького.

Боротьба за владу в Україні після смерті Б.Хмельницького.

Проаналізуйте боротьбу українського народу за права православної церкви (XVII ст.).

Покажіть роль Київського митрополита Петра Могили в ній.

Діяльність Івана Мазепи як українського патріота.

Суть гайдамацького руху в Україні та його антифеодальний і національно-визвольний характер.

Соціально-економічний розвиток України на початку XX ст. Вплив економічної кризи 1900-1903 рр. на цей розвиток.

Причини, характер та воєнні дії початку Першої світової війни, плани Німеччини та Австро-Угорщини щодо України.

Суть суперечностей у стосунках Центральної Ради і Тимчасового уряду Росії.

Обставини та значення проголошення УНР.

Роль і значення ЗУНР у визвольній боротьбі українського народу за соборність України.

Суперечливий характер розвитку культури в Україні у 20-30-і роки XX ст. та негативний вплив на неї тоталітарної системи.

Українське питання напередодні Другої світової війни.

Основні проблеми та суперечливий характер розвитку України в другій половині 40-х на початку 60-х рр. XX ст.

Стан промисловості і сільського господарства України на етапі перебудови (1985-1991).

Основні події та процеси, пов'язані з формуванням нових політичних партій у другій половині 80-х - на початку 90-х рр. XX ст., їх програми і практичну діяльність.

Найважливіші рішення, зв'язані з проголошенням і розбудовою Української незалежної держави в сучасних умовах.

Основні проблеми соціально-економічного і політичного розвитку України на сучасному етапі та шляхи їх розв'язання.

План індивідуальної роботи включає: вступ, 2-3 питання основної частини, висновки, список використаної літератури.

В основній частині формулюються 2-3 питання плану, які повинні розкрити зміст проблеми, історію становлення і сучасний стандартний стан проблеми. Кожне питання повинно закінчуватися чітко сформульованими висновками.

У висновках треба підвести загальні висновки.

Список літератури повинен включати не тільки підручники і посібники, але і монографії та джерела (не менше 3 п.).

Обсяг роботи 10 сторінок друкованого тексту А-4. шрифт – 14 TimesNewRoman, інтервал полуторний. Поля 20-20-20-10.

Перелік питань, що виносяться на іспит

Предмет, завдання, періодизація і джерела курсу «Історія України».

Первісна доба в Україні.

Трипільська цивілізація.

Анти. Розселення і господарство давніх східних слов'ян.

Зовнішня політика Київської Русі.

Духовна культура Київської Русі.

Феодална роздробленість Київської Русі.

Галицько-Волинська держава.

Внутрішня і зовнішня політика Данила Галицького.

Культура Галицько-Волинської держави.

Литовсько-Руське князівство. Кревська унія.

Утворення Кримського ханства.

Люблінська унія: передумови і наслідки.

Формування українського козацтва. Запорізька Січ.

Передумови і наслідки Берестейської унії.

Причини, початок і характер національної революції середини XVII ст.

Руїна козацької держави.

Політичне становище Правобережної України і західноукраїнських земель у др. пол. XVII - XVIII ст.

Гетьман І. Мазепа.

Соціальні рухи в Україні XVIII ст.

Соціально-політичне та економічне становище українських земель в Російській імперії.

Діяльність Кирило-Мефодіївського товариства.

Т. Шевченко та його роль у розвитку української історії.

Громадівський рух в Україні.

Західноукраїнські землі у складі Австрійської імперії.

І. Франко як суспільний та культурний діяч.

Утворення Центральної Ради. Проголошення УНР.

Внутрішня і зовнішня політика П. Скоропадського.

Утворення Директорії. Західноукраїнська Народна Республіка.

Українські землі в міжвоєнний період (1919-1939 рр.).

Русифікація.

Соціально-економічне та національно-політичне становище українських земель під владою Польщі, Румунії та Чехословаччини.

Україна в роки Другої світової війни.

Україна в 40-80-х рр. XX ст.

Політичний розвиток України від 1991 р. донині.

Труднощі економічного розвитку України від 1991 р. донині.

Українська діаспора від 1991 р. донині.

Помаранчева революція.

Європейська та євроатлантична інтеграція України.

Революція гідності.

Російська агресія в Україну.

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Ноутбук, проектор.

Програмне забезпечення: Microsoft PowerPoint, Microsoft Word.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література:

1. Бажан О., Мицик Ю. Від трипільців до кіборгів. Коротка історія України. Київ: Кліо, 2020. 688 с.
2. Бойко, О. Д. Історія України [Текст] : підручник. К. : Академівидав, 2014. 720 с
3. Грицак Я. Подолати минуле. Глобальна історія України. Київ: Портал, 2022. 432 с.
4. Історія України: навчальний посібник / за ред. Професора М. П. Гетьманчука. Львів: ЛьвДУВС, 2015. 400 с.
5. Історія України: посібник / за ред. Г. Темка, Л. Тупчієнка. К.: Видавничий центр «Академія», 2002. 480 с.
6. Король В. Історія України: навч. посібник. 2-ге вид., доп. К.: В.Ц.: «Академія», 2008. 496с.
7. Магочій П.-Р. Україна: Історія її земель та народів / Авториз. пер. з англ. Е.Гийдель, С.Грачова, Н.Кушко, О.Сидорчук; наук. ред. С.Біленький; відп. ред. В.Падяк. Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2012. 794 с. XXII с.
8. Олійник М., Ткачук І. Історія України: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. 3-тє видання, виправлене та доповнене. Львів, 2018. 264 с.
9. Україна в контексті історичного розвитку Європи [Електронний ресурс] : підручник для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх спеціальностей / С. Ю. Боева, В. Ю. Бузань, А. А. Кізлова та ін. ; КПП ім. Ігоря Сікорського ; за ред. С. О. Костишевої. Київ : Арт Економі, 2021. 306 с.
10. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. 2-ге вид., перероблене та розшир. К.: Критика, 2005.

Додаткова література:

1. Thomas M. Prymak. Ukraine, the Middle East, and the West. McGill-Queen's University Press, 2021. 306 p. <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/27429/file.pdf>
2. Винницький М. Український Майдан, російська війна. Хроніка та аналіз Революції Гідності / Переклад з англ. Р. Клочка. Львів: Видавництво Старого Лева, 2021. 560 с.
3. Войтович Леонтій. Княжа доба на Русі (837–1492). Т. 1. Становлення імперії Русь (837–1054). Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2021. 590 с.
4. Галицько волинська доба. Т. І: Студії з історії Галицько-Волинської держави XII-XIV століть / Відп. ред. В. Александрович. НАН України. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. 216 с.
5. Галушка А., Брайлян Є. Змова диктаторів. Поділ Європи між Гітлером і Сталіним 1939-1941. Х., 2019. 368 с.
6. Гирич І. Українська історія: через ідентичність до держави / Ред. Ю. Буряк. К.: Українські пропілеї, 2021. 270 с.
7. Гібридна війна Росії проти України після Революції гідності / Наук. ред. М. Дорошко, В. Балюк. Інститут міжнародних відносин Київського національного

університету ім. Т. Шевченка; Центр Східної Європи і факультет політології Університету Марії Кюрі-Склодовської в Любліні. К.: Ніка-Центр, 2018. 80 с.

8. Друга світова: роздуми через вісім десятиліть / Упоряд. І. Винокуров. Національний університет "Києво-Могилянська академія"; Центр досліджень історії та культури східноєвропейського єврейства; Центр європейських гуманітарних досліджень. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2022. 192 с.

9. Імперські ідентичності в українській історії XVIII – першої половини XIX ст. / За ред. В. Ададунова, В. Склокіна. Український католицький університет. Львів: Видавництво УКУ, 2017. 304 с.

10. Казанський Д., Воротинцева М. Як Україна втрачала Донбас. Книжкове видавництво Чорна гора, 2021. 336 с.

11. Наум'як П., Наум'як А.-М. Україна, 1933 рік. Голодомор. Шлях української сім'ї. Свідчення очевидців / Пер. з франц. Є. Марічева. Харків: Фоліо, 2021. 156.

12. Сегада С. Історична антропология України / Інститут народознавства НАН України. Львів, 2021. 424 с.

13. Слухати, чути, розуміти: усна історія України XX–XXI століть: зб. наук. праць / За наук. ред. Г. Грінченко. Київ: ТОВ "АРТ КНИГА", 2021. 352 с.
<https://ua.boell.org/sites/default/files/2022-08/slukhati-chuti-rozumiti-usna-istoriya-ukraini-khkh-khkh-stolit.pdf>

14. Стецько Я. Київ проти Москви / Упоряд.: Г. Рій, В. Рог. К.: УВС 2021. 634 с.

15. Сурков О. Незавершена війна: Історія протистояння України з Росією в 2014-2015 роках. К.: Видавнича група КМ-БУКС, 2021. 480 с.

16. Таїрова-Яковлева Т. Іван Мазепа і Російська імперія. Історія "зради". Вид. 4-е доп., перероб. К.: ТОВ "Видавництво "Кліо", 2022. 416 с.

17. Терещенко Юрій. Довге XIX століття: спротив асиміляції. Київ: Темпора, 2022. 840 с.

18. Українське століття (1921-2021): витоки, уроки, перспективи державотворення. Нариси / Відп. ред. В. Смолій; Наук. конс. Г. Боряк; Авт. кол.: Т. Водотика, В. Головка, Ст. Кульчицький, Л. Якубова. К.: ТОВ "Видавництво "Кліо", 2021. 560 с.

19. Шандра В., Аркуша О. Україна в XIX столітті: доба модернізації / Відп. ред. В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. Київ: Академперіодика, 2022. 706 с., 136 с. іл.

20. Яневський Д., Красовицький О. 10 розмов про Історію України. Харків: Фоліо, 2022. 349 с.: іл.

Інформаційні ресурси

- «Ізборник» – Історія України IX-XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації
<http://litopys.org.ua/>
- Наукова періодика України http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN#gsc.tab=0
- <http://history.org.ua/uk>
- <https://diasporiana.org.ua/>

**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)
протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)
протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)
протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)
протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)